

Milli Kütüphane “Yz. A 7521” Numaralı Şiir Mecmûası Üzerine

*On Poem Mecmua Numbered “Yz. A 7521” in National Library of
Turkey*

Yunus KAPLAN*

ÖZET

Klasik Türk edebiyatı geleneğinde mecmûa söz konusu edildiğinde; içinde muhtelif alanlara ait metinler de barındırmakla birlikte daha çok divan şiiri örneklerinin derlendiği ve çoğu zaman tertip edeni meçhul olan şiir mecmûaları öne çıkmaktadır. Bu gelenek içerisinde şekil, muhteva ve dil bakımından farklı özelliklere sahip birçok mecmûa tertip edilmiştir. Derleyenin şiir zevkine ve tercihinine göre şekillendirilen bu mecmûalar, her ne kadar diğer edebî eserlerin gölgesinde kalsa da, edebiyat araştırmaları için büyük bir öneme sahiptir. Çünkü mecmûalar, tezkirelerde adı anılmayan şairlerin ve divanlara bulunmayan şiirlerinin tespiti, elde olmayan bazı eserlerin gün yüzüne çıkarılması, yazıldıkları dönemlerin şiir zevklerini yansıtmaları vb. gibi hususlarda kaynak niteliğindedir. Bu çalışmada bu türden bir eser olan, Milli Kütüphane Yz. A 7521’de kayıtlı Mecmû’a-i Eş’âr’ın şekil ve muhteva özellikleri üzerinde durulmuştur.

ANAHTAR KELİMELER

Klasik Türk Edebiyatı, Mecmû’a-i Eş’âr, Gazel, Nazire

ABSTRACT

When mecmua is referred in Classic Turkish literature, poem mecmuas come forward, which are mostly gathered divan poem examples as well as they include texts concerning diverse departments and mostly of the time their editors not to be known. Within this tradition, a lot of mecmua prepared, have different speciality with regard to shape, content and language. Eventhough this mecmuas, which are shaped according to their editors poem taste and preference, keep in the background other literary works, they hold significance for literary research. Because mecmuas have qualification of resource about matters such as detected of poets unnamed in tezkires and their poems detection not found in divans, revealed some indisponible studies and indicating their written period’s poem taste etc. In this study, it is dwelled on that, numbered Yz. A 7521 in the National Library of Turkey, Mecmua-i Eş’âr’s shape and content qualifications.

KEY WORDS

Classical Turkish literature, mecmû’a-i eş’âr, gazel, nazire

* Yrd. Doç. Dr., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, yunuskaplan80@mynet.com

Giriş

Mecmûa, Arapça “dağınık şeyleri bir araya getirmek, toplamak” anlamındaki cem’ mastarından türemiştir (Uzun 2003: 265). Kelime olarak “cem’ olunmuş, toplanmış, bir araya getirilmiş şey, top, tüm; toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzim edilmiş şeylerin hepsi; seçilmiş yazılardan meydana getirilen yazma kitap; dergi” (Devellioğlu 2011: 689) anlamı taşımaktadır. Edebiyat terimi olarak da “çeşitli konuların işlendiği yazıları içine alan kitap veya şiir defteri” olarak tanımlanmıştır (Aydemir 2007: 123).

Mecmûalar, edebiyat ve kültür dünyamız açısından içerdikleri çeşitli bilgilerle önemli bir yere sahip çok zengin kaynaklardır. Bu eserler Arapça, Farsça veya Türkçe olarak tek bir dille kaleme alındığı gibi derleyen bu dilleri bilip bilmemesine ve derlenen metinlerin diline göre bunların ikisinin veya üçünün birlikte kullanıldığı metinler hâlinde de yazılmıştır. Çoğunlukla ilmî ve dinî konularda düzenlenmiş olanların mensur ve Arapça, edebiyat ve sanat konularındaki ise manzum ve Farsça-Türkçe oldukları görülür (Uzun 2003: 267).

Mecmûalar, taşıdıkları özellikler bakımından birtakım sınıflandırmaya tabi tutulmuştur.

Agâh Sırrı Levend, mecmûaları şekil ve muhteva bakımından “nazîre mecmûaları, antoloji niteliğindeki seçme şiir mecmûaları, türlü konulardaki risalelerin bir araya getirilmesiyle ortaya çıkan mecmûalar, aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmûalar, tanınmış kişilerce hazırlanmış, birçok yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmûalar” (1998: 166-167) şeklinde sınıflandırmıştır.

Günay Kut da mecmûaları “nazîre mecmûaları, seçme şiir mecmûaları, aynı konu ile ilgili eserlerin bir araya getirilmesiyle oluşan mecmûalar, karışık mecmûalar, tanınmış kişilerce veya derleyeni belli kişilerce hazırlanmış mecmûalar” olarak sınıflandırmıştır (1986: 170-174).

Mecmûalar üzerinde yapılan çalışma sayısı son zamanlarda artış göstermiştir. Atabey Kılıç, bu yeni çalışmalar sonucu mecmûaların şekil ve muhteva özellikleri hakkında ortaya çıkan yeni bilgiler ışığında mecmûaları tekrar tasnif etmiştir. Kılıç’ın yaptığı tasnif şu şekildedir:

1. Cilt ve tertip hususiyetleri bakımından: Cönkler, mecmûalar (tertip ve mürettip durumuna göre).

2. Şekil bakımından: Manzum metin mecmûları (kaside, gazel, nazire, muamma, lugât, ilâhî, şehrengîz, na't, hilye, mi'râciyye, mersiye, çeşitli mesnevi seçkilerini barındıran, güfte, müstezâd, tarih, musammat, kıt'a ve rubâ'î, dîvân mecmûaları); mensur metin mecmûaları (lugaz, fetva, tefsir, şerh, sakk, mekân tasviri içerenler, münşe'ât mecmûaları); karışık manzum ve mensur eser mecmûaları (fevâ'id ve eş'âr, farklı türleri barındıran mecmûalar).

3. Dil bakımından: Arapça, Farsça, Türkçe, çok dilli mecmûalar.

4. Muhteva bakımından: Din, tasavvuf, ilm-i nücûm/fal ve remil, hikâye/latîfe, hezel ve hiciv, edviye, mûsikî, hat ve kitâbet mecmûaları.

5. Şahısların tertip ettiği veya şahıslar için tertip edilen mecmûalar (2012: 80-95).

Mecmûalar üzerine yapılmış olan güncel tasnif denemesinin bir diğeri de Mehmet Gürbüz'e aittir. Gürbüz'ün tasnifi ise şöyledir:

1. Şiirlerin şekil özelliklerine göre oluşturulan şiir mecmûaları.

2. Şiirlerin konularına göre oluşturulan (tematik) şiir mecmûaları.

3. Nazire mecmûaları.

4. Şairlerin aidiyeti/mensubiyeti esasına göre hazırlanan mecmûalar.

5. Bir mensubiyet ilişkisi gözetmeksizin belirli şairlerin dîvânlarını/şiirlerini bir araya getirmeyi amaçlayan mecmûalar (2012: 108-112).¹

Her ne şekilde tertip edilirse edilsin mecmûalar, sahip oldukları muhteva ile edebiyat tarihimiz ve edebiyat araştırmaları için çok önemli bir yere sahiptir. Bu eserlerin edebiyat araştırmacılarına sağlayacağı imkânlar kısaca şu şekilde özetlenebilir:

Mecmûalar, tertip edildikleri dönemlerin şiir zevkleri ile bu dönemlerde rağbet gören şairler ve bunların şiirleri hakkında bilgiler verir. Böylece yazıldıkları dönemlerin sanat ve edebiyat telakkilerinin ortaya konmasına yardımcı olur.

¹ Mecmûaların muhteva açısından sınıflandırılması hakkında ayrıca bk. M. Fatih Köksal, "Şiir Mecmûalarının Önemi ve Mecmûaların Sistematik Tasnifi Projesi", *Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori*, İstanbul, Kesit Yayınları, 2012. s. 83-97.

Tezkirelerde hayatları hakkında herhangi bir bilgi bulunmayan şairler ve bunların şiirlerinin tespit edilmesine yardım eder.

Bazı şairlerin hayatları hakkında hiç bilinmeyen bilgilere tesadüf edilebilir.

Kaynaklarda divan sahibi olduğu belirtilen ancak günümüzde divanları elde olmayan şairlerin bilinmeyen eserlerinin gün yüzüne çıkarılmasını sağlar.

Divanları elimizde olan şairlerin bu divanlarında yer almayan eksik şiirlerinin ve divanlarındaki şiirlerinin farklı şekillerinin tespitine yardımcı olur.

Metin tenkitlerinde mecmûalardaki şiirlerin divanlardaki şiirlerle karşılaştırılmasıyla divanlardaki bazı eksikliklerin giderilmesine ve yanlışlıkların düzeltilmesine yardım eder.

Bilinmeyen veya varlığı bilindiği hâlde nüshası tespit edilemeyen eserler ile bilinmeyen, kullanılmayan nazım şekilleriyle karşılaşılabılır (Köksal 2012: 88-91).

Mecmûalara alınan şiirlerde mürettibin eğitimi, bilgisi, zevki ve meşrebi önemli bir kıstastır. Ancak kişisel zevk ve ilgi yanında toplumun beğenisi de bir şiirin değerini belirler. Bu bakımdan mecmûalar, tertip edildiği dönemlerin şiir zevki ve beğenilen şairler ve hatta onların en beğenilen şiirleri hakkında bize net ipuçları verirler (Tunç 2005: 12).

Bunların dışında mecmûaların şairlerin edebî kişiliklerinin tespitinde de önemli ölçüde katkısı vardır. Nazire mecmûaları başta olmak üzere, birçok şiir mecmûasında benzer şiirler peş peşe sıralanmıştır. Bu şiirlerin nazire olup olmadığı mecmûaların bir kısmında belirtilmiş, bir kısmında ise buna gerek görülmeden benzer şiirler arka arkaya verilmiştir. Buradaki bilgilerden hareketle bir şairin üslubunu oluştururken kimlerden etkilendiğini veya kimlerin şiirlerini meşk edip egzersiz yaptığını, kimleri etkilediğini tespit etmek mümkündür (Aydemir 2007: 125).

Mecmû'a-i Eş'âr (Yz. A 7521)

Çalışmamıza temel teşkil eden mecmûa, Milli Kütüphanede "Yz. A 7521" arşiv numarası ve "Mecmû'a-i Eş'âr" adıyla kayıtlıdır. 86 yapraktan müteşekkil bu mecmûa, büyük çoğunluğu XVII. yüzyıl ve daha önceki yüzyıl şairlerinin şiirlerini ihtiva etmektedir.

Mecmûa, 180x105, 132x72 mm ölçülerinde, ince âbâdî kâğıda 12 satır, tek sütun ve harekeli olarak ta'lik hatla yazılmıştır. Sayfalar cetvelli olup serlevha, laciverdî mülevven müzehhep tezhiplidir. Cetveller altın yaldız ve mısra araları

mülevven, müzehhep çiçek motifleriyle süslenmiştir. Kapak içi yıldızla motiflenmiş olup bütün cilt mükemmel tezhiplidir. Sol kapak düşmüş, sağ kapak kenarları vişne rengi, meşin ebru kaplıdır. Son yaprak, şirazeden kopmuştur. Başta alfabetik şairler dizini bulunmaktadır. Ancak bu dizinde adı geçen birçok şairin şiiri mecmûada bulunmamaktadır. Muhtemelen mecmûayı derleyen daha önceden hazırladığı listeye göre mecmûayı tamamlamaya imkân bulamamıştır.

Mecmûada 75 şaire ait 162 şiir yer almaktadır. Mahlas kullanılmayan 6 şiiri de kattığımızda bu sayı 168'e çıkmaktadır. Şiirlerin ikisi dışında hepsi gazeldir. Gazel dışındaki şiirlerden ilki Bağdatlı Rûhî'nin terci'-i bendidir. Ancak mecmûada bu şiirin ilk bendi ile ikinci bendinin dört beyti bulunmaktadır. İkinci şiir ise Coşkun mahlaslı şaire ait olan, kıt'a tarzındaki bahr-i tavîldir. Ayrıca mecmûanın bazı sayfa sonlarında toplam 37 adet müfred, matla ve beyitler bulunmaktadır. Mecmûada, şiirler dışında herhangi bir metin bulunmamaktadır. 1b sayfasında serlevha ve mecmûa derleyicisinin dua tarzında iki beyitlik manzumesi bulunmaktadır. Eserde mürettip ve tertip tarihine ait herhangi bir kayıt yoktur. Ancak mecmûadaki şiirlerin sahibi olan şairlerin yaşadıkları yüzyıllara bakarak mecmûanın en geç XVII. yüzyılda tertiplendiği tahmin edilebilir.

Mecmûada yer alan şairler ve sahip oldukları şiir sayıları:

Şair	Şiir Sayısı	Şair Sayısı	Toplam Şiir Sayısı
Bâkî	27	1	27
Zâtî	11	1	11
Necâtî	8	1	8
İshâk Çelebi	6	1	6
Âlî, Ubeydî	5	2	10
Nef'î, Nazmî	4	2	8
Âhî, Gafletî, Hayretî, Sâfî	3	4	12
Amrî, Ârifî, Behiştî, Dâ'î, Fâ'izî, Fehîm, Fevrî, Hatâyî, Mu'îdî, Murâdî, Rûhî, Şemsî, Şeyhülislam			

Yahyâ, Taşlıcalı Yahyâ, Ulvî, Usûlî, Visâlî	2	17	34
Ahmed Paşa, Ârifî, Âşık Kul Öksüz, Âşık Mûsâ, Avnî, Atûfî, Cevrî, Coşkun, Cunûnî, Enîsî, Ehli, Fasîhî, Figânî, Fuzûlî, Günâhî, Hadîdî, Hamîdî, İlmî, Kandî, Kul Âlim, Mecnûnî, Mesîhî, Meylî, Mezâkî, Muhibbî, Nâlî, Nesîmî, Nev'î, Rahmî, Remzî, Revânî, Rûsûhî, Sabâyî, Sâdikî, Sarfî, Selefî, Senâyî, Sun'î, Süheyli, Şehrî, Şerîf, Vasfî, Vechî, Vefâyî, Yûsufî, Yahyâ	1	46	46
Mahlassız	6	-	6
Toplam	-	75	168

Müstensih, şiiirlerin yazımında belli bir sıra gözetmemiş, kendi zevkine göre farklı yüzyıllarda yaşamış olan şairlerin farklı şiiirlerini rastgele mecmûaya almıştır. Hemen hemen her sayfaya bir şiiir yazmış, bazı şiiirlerin sonlarına ise farklı şairlerin matla, müfret veya beyitlerini eklemiştir.

Mecmûadaki bazı şiiirlerin birbiriyle nazire ilişkisi içinde oldukları görülmektedir. Ancak mecmûada bu şiiirlerin birbirlerine nazire olup olmadıkları hakkında ise herhangi bir açıklayıcı bilgi verilmemiştir. Eserde nazire özelliğine sahip kırk altı şiiir bulunmaktadır. Bu şiiirlerden hangisinin zemin şiiir olduğu hususunda, şairlerin yaşadıkları dönemlere göre bir tahminde bulunmak mümkündür. Bunun yanı sıra Şeyhülislam Yahya (11a) ve Rûsûhî (11b)'ye ait gazellerin anlamca birbirine nakiza oldukları görülmektedir.

Müstensih genellikle beşer beyitten oluşan gazelleri tercih etmiş, beyit sayısı beşten fazla olan bazı gazellerin ise beş beytini seçerek mecmûaya almıştır. Bu gazellerin tamamına yakınında âşıkane ve rindane duygular işlenmiştir. Bu da müstensih'in mecmûaya aldığı şiiirlerde bilinçli bir tercih yaptığını göstermektedir.

Mecmûada XV, XVI ve XVII. yüzyıllarda yaşamış şairlerin şiiirleri bulunmaktadır. Ancak manzumelerin büyük çoğunluğu XVI. yüzyıl şairlerine aittir. Şiiirleri en çok tercih edilen şair, Bâkî'dir. Şairin mecmûada yirmi yedi şiiiri bulunmaktadır. Bâkî'yi on bir şiiirle Zâtî, sekiz şiiirle Necâtî izlemektedir. Bu da mecmûa derleyicisinin bu şairleri daha çok beğendiğini göstermektedir.

Mecmûa sonunda (M 85a-86b)'de kıt'a nazım şekliyle yazılmış, edebiyatımızda örneği az görülen nazım şekillerinden olan bir bahr-i tavîl bulunmaktadır.

dır. “Fe’ilâtün” vezniyle iki beyit olarak (aa aa) kafiye şemasıyla yazılan bu şiir, Coşkun mahlaslı bir şaire aittir.²

Bir makale kapsamını aşacağı düşünüldüğü için mecmûanın içeriği; şiirlerin tamamı yerine sadece matla beyitleri ve şiirlerin yazmadaki sayfa numaraları ile beyit sayıları verilerek gösterilmiştir. Yine çalışmanın kapsamını aşacağından mecmûadaki şiirler ile yayımlanmış çalışmalardaki şiirler arasındaki nüsha farklılıklarından da sadece bu çalışmaya alınan matla beyitlerindeki farklılıklar dipnotta gösterilmiştir.

Divanları tez olarak çalışılan veya yayımlanan şairlerin divanları taranarak hem mecmûada hem de bu tez ve yayımlarda olan şiirlerin bu yayımlardaki gazel numarası parantez içinde, olmayanlar ise dipnotta belirtilmiştir. Hem divanlarda hem de mecmûada yer alan şiirler beyit sayıları bakımından da karşılaştırılmış, beyit sayıları açısından her ikisi arasındaki farklılıklar dipnotta belirtilmiştir.

Bâkî

Dil derdini gamuñla dil-efgâr olan bilür

Bîmâr hâlini yine bîmâr olan bilür (M 2a, D G.83, 5 beyit)³

Ehî

Gönlümi yâr esîri bendi bilür

‘Âşık u zârı müstemendi bilür (M 2b, 5 beyit)

‘Ubeydî

Bize ey dil bütün dünyâ deger bir yâr-i cân olsa

Söz añlasa güzel olsa zarîf [ü] nükte-dân olsa (M 3a, 5 beyit)⁴

Taşlıcalı Yahyâ

Dâr-ı dünyâ deli gönlüm gibi vîrân olsa

Ne cihân olsa ne cân olsa ne hicrân olsa (M 3b, D G.386, 5 beyit)

Âhî

Oklarun cân almağa tîgüñle yoldaş oldılar

Sînelerde kan yalaşdılar qarındaş oldılar (M 4a, D G.22, 5 beyit)

² Coşkun mahlaslı şaire ait olan bu bahr-i tavîl, İ. Hakkı Aksoyak’ın edebiyatımızda yazılmış olan bahr-i tavîller hakkında bilgi verdiği makalesinde bulunmamaktadır. Bk. “Anadolu Sahasında İlk Bahr-i Tavîl Ahmed Paşa’nın mıdır?” Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 2/4 Fall 2007, s. 84-97.

³ dil-efgâr: dil-figâr M.

⁴ Divanda bulunamadı.

Bakf

Medhüş-ı cām-ı la'lüñ mestānedür şanurlar
Mest-i şarāb-ı 'ışkuñ dīvānedür şanurlar (M 4b, D G.115, 5 beyit)

İshāk

Şüfî seyr itmez döner hüsni dil-ārādan kaçır
Gör ne eblehdür bunuñ gibi temāşādan kaçır (M 5a, D G.58, 5 beyit)

Bakf

Ebrūlaruñ ğamını dil-i nā-tüvān çeker
Şol pehlevāna döndi ki iki kemān çeker (M 5b, D G.154, 5 beyit)⁵

'Āşık Kıl Öksüz

Hey dil-ber saña kıl oldum severem n'eylerseñ eyle
Düşdi gönlüm o servi boyuña severem n'eylerseñ eyle (M 6a, 5 beyit)

Kıl 'Ālim

Yine geldi gül bahārı söyle hey bülbülüm söyle
Sendedür Hākkuñ kelāmı söyle hey bülbülüm söyle (M 6b, 5 beyit)

Fehīm

La'lüñ olalı mücib-i 'izāz-ı Mesīhā
Tā 'arşa irişdi küleh-i nāz-ı Mesīhā (M 7a, D G.3, 5 beyit)⁶

Fehīm

Yine nev-rüz irişüp geldi gülistāna şabā
Virdi peygām-ı güli bülbül-i nālāna şabā (M 7b, D G.1, 5 beyit)

Bakf

Her cefā kim eyledüñ geldi vefālar bilmiş ol
Rūha rāhatdur ğamuñ cāna şafālar bilmiş ol (M 8a, D G.297,5 beyit)⁷

Nef'i

'Ārif ol ehl-i dil ol rind-i qalender-meşreb ol
Ne müselmān-ı kavī ne müllhid-i bī-mezheb ol (M 8b, D G.73, 5 beyit)⁸

'Ulvī

Bitmez yüregüm yāre[leri] işler oñulmaz
Şabr eyleyelüm çāre nedür bitmez iş olmaz (M 9a, 5 beyit)

Necāfī

Bugün bir heftedür cānān görünmez
Sitāremden meh-i tābān görünmez (M 9b, 6 beyit)⁹

⁵ Divandaki 5. ve 6. beyitler mecmûada eksik.

⁶ mücib-i 'izāz: mu'ciz-'izāz M.

⁷ Divandaki 5, 6 ve 7. beyitler mecmûada eksik.

⁸ Divandaki 5. beyit mecmûada eksik.

Murādī

Rağbet mi kodı tatlu dilüñ sükkere cānā
 Kıymet mi kodı la'l-i lebüñ gevhere cānā (10a, 5 beyit)¹⁰

‘Ālī

Herkes mey-i ‘ışkuñla mestāne midür cānā
 Başdan başa bu ‘ālem vīrāne midür cānā (10b, D G.13, 5 beyit)

Şeyhülislam Yahyā

‘İşka kâbil dil mi yok şehr içre ya dil-ber mi yok
 Mest yok meclisde bilmem mey mi yok sāğar mı yok (11a, D G.180, 5 beyit)¹¹

Rüsūhī

Şehrimüzde ‘ışka kâbil dil de var dil-ber de var
 Mest-i ‘ışkuz meclis içre mey de var sāğar da var (11b, 5 beyit)

Hayretī

Yāri ayırmağ diler benden münāfıklar meded
 Almağ ister cānumı tenden münāfıklar meded (12a, D G.42, 5 beyit)¹²

Bākī

Eylesün la‘lini dermān dil-i bīmāra meded
 Dōstlar işte ben öldüm baña bir çāre meded (12b, D G.40, 5 beyit)¹³

Şāfi

Cānum virem yoluña merdāne disünler
 Merdāne imiş kalmadı bir cāna disünler (13a, 5 beyit)

Şeyhülislām Yahyā

Şun sāğarı sāķī baña mestāne disünler
 Uşlanmadı gitdi gör dīvāne disünler (13b, D G.92, 5 beyit)¹⁴

‘Āşık Mūsā

Düşüp elüñden ciğer pāre pāredür bilmez misüz
 Hep kelāmum ol vefāsuz yāredür bilmez misüz (14a, 5 beyit)

Nesīmī

Cān hüsnuñ şem’ine pervānedür bilmez misüz
 Dil ‘ışkuñ zencīrine şükrānedür bilmez misüz (14b, 5 beyit)¹⁵

⁹ Divanda bulunamadı.

¹⁰ Divanda bulunamadı.

¹¹ ‘İşka kâbil dil mi yok şehr içre ya dil-ber mi yok; Şehrimüzde ‘ışka kâ’il dil mi yok dil-ber mi yok M.

¹² ister: isterler / tenden: benden M.

¹³ Divandaki 5. beyit mecmûada eksik; la‘lini: vaşlını / öldüm: gitdüm M.

¹⁴ baña: bize M.

Vişālî

Cemālūñ bāğı Rıd̄vāna kadūñ Ṭübāya beñzetedüm
Bu ‘izz[et] ü nezāketle seni bed-rāya beñzetedüm (15a, 5 beyit)

‘Ubeydî

Şanma beni nāyleyle cihāndan güzer itdüm
Gördüm seni ey ğāfil uyursın haber itdüm (15b, D G.26, 5 beyit)

Şemsî

Hāy zālīm va‘de-i luṭf itdügūñ hep lāf mı
‘Āşık-ı şūrīdeden şabr eylemek inşāf mı (16a, 5 beyit)

Enîsî

‘Aceb bu derdümüñ dermānı yok mı
‘Aceb bu firqatüñ pāyānı yok mı (16b, 5 beyit)

Ġafletî

Ķand-i lebūñe doymayıcak mül disem olmaz
Ruhsārlarını görmeyicek gül disem olmaz (17a, 5 beyit)

Bākî

Dilā bezm-i cihānda kimse āḫir pāy-dār olmaz
Müdām elden ḳoma ayağı fırsat ber-ḳarār olmaz (17b, D G.195, 5 beyit)

Nev‘î

Yāra dil virmek ḳolaydur eylemek inkār güç
Vaşl-ı gül āsān velî şabr-ı cefā-yı yār güç (18a, D G.42, 5 beyit)¹⁶

Nef‘î

Ölmek āsān ‘āşıḳa bir dem firāḳ-ı yār güç
Böyle müşkil derd esîri ḫasteye tīmār güç (18b, D G.26, 5 beyit)

Ġafletî

Sīnem güzelüm hicrūñ ile çāk olayum dir
Yüzler sürüyüp pāyuña hem-ḫāk olayum dir (19a, 5 beyit)

Ġafletî

Dil şāda heves ḳılmadı maḫzūn olayum dir
Dīdemde aḳan āb-ı gül-gūn olayum dir (19b, 5 beyit)

Mahlassız

Yazanlar ḳışsa-i Mecnūnı hep yabāna yazmışlar
Benüm derd-i derūnum çün bilinmez yana yazmışlar (M 20a, 5 beyit)¹⁷

¹⁵ Divanda bulunamadı.

¹⁶ Yāra dil virmek ḳolaydur eylemek inkār güç: Yār işi ey dil ḳolay ammā ḡam-ı aḡyār güç / yār: ḫār D.

¹⁷ İlk mısra Nef‘î’ye aittir.

Nef'î

Yazanlar peykerüm destümde bir peymâne yazmışlar
 Görüp mest-i mey-i 'ışık olduğum mestâne yazmışlar
 (M 20b, D G.29, 5 beyit)

Bâkî

Bir lebi gönca yüzi gülzâr dirseñ işte sen
 Hâr-ı gamda 'andelîb-i zâr dirseñ işte ben (M 21a, D G.380, 7 beyit)

'Ubeydî

Âteş-i 'ışık-ile bir yüregi biryânum ben
 Acıyup ağlamalu 'âşık-ı giryânum ben (M 21b, D G.218, 5 beyit)

Yüsufî

Mest-i medhüş-ı elesti bende-i Perverdigâr
 Çün bilürsin bu fenâ milki degüldür ber-çarâr (M 22a, 5 beyit)

Âhî

Çama vir gönlüñi diyelden yâr
 Kendüyi virdi bu dil-i bîmâr (M 22b, 5 beyit)¹⁸

Necâî

Biz senüñ hüsn-i cihân-efrûzuña 'âşıklaruz
 Anuñ-içün kında güzel görsevüz 'âşıklaruz (M 23a, D G.214, 5 beyit)¹⁹

'Ubeydî

Mey hoş tutarsa nola bizi nâ-tüvânlaruz
 Birkaç esîr-i bâde vü rind-i cihânlaruz (M 23b, D G.106, 5 beyit)

Mezâkî

Leblerüñ emsem didüm bir dil-bere em mâ didi
 Kimseye bu sırrı ifşâ eyleme ammâ didi (M 24a, 5 beyit)²⁰

Remzî

Haste cân ol yâra bir emsem lebüñ cânâ didi
 Dimedî hoş ola güldi remz-ile ammâ didi (M 24b, 5 beyit)

'Âlî

'Aqlum tağılur zülf-i siyehkâruña baksam
 Bağrum delinür la'l-i güherbâruña baksam (M 25a, D G.384, 5 beyit)

Dâ'î

Cânum diler ol dil-ber-i cânânı bir öpsem
 Cân pâremi ol gözleri mestânı bir öpsem (M 25b, 7 beyit)

¹⁸ Divanda bulunamadı.

¹⁹ Divandaki 2 ve 5. beyitler mecmûada eksik.

²⁰ Divanda bulunamadı.

Muhibbî

Bir sencileyin ruḥları gül yār ele girmez
Bir bencileyin bülbül-i gülzār ele girmez (M 26a, 5 beyit)

Mecnûnî

Bir bencileyin bülbül-i nālân ele girmez
Bir sencileyin gül gibi ḥandân ele girmez (M 26b, 5 beyit)

Mu‘İdî

Ḥasretâ derdâ ki senden ayru düşdüm ey melek
Yıkıldı bünyâdum yıkılsın göreyin çarḥ-ı felek (M 27a, 5 beyit)

Mu‘İdî

Nice bir ben ‘aşığı zār eylemek
Hicre salup böyle bîmâr eylemek (M 27b, 5 beyit)

Meslîḥî

Ey yüzüñ âyîne-i ‘âlem-nümâ
Ḥaṭṭ-ı la‘lûñ âyet-i fihi şifâ (M 28a, D G.9, 5 beyit)²¹

Zâfî

Merḥabâ ey büy-ı zülf-i dil-rübâ
Kaṅı yıller esdi geldüñ bu yaña (M 28b, D G.18, 5 beyit)

Bakî

Cânâne cefâ kılsa n’ola câna şafâdur
Ağyâr elemiñ çekdigimiz ya ne belâdur (M 29a, D G.106, 6 beyit)

Aḥmed

Şehâ maḫşûdumuz senden vefâdur
Geçer qalmaz bu dünyâ bî-vefâdur (M 29b, 5 beyit)²²

Rûḥî

Şanmayın rüsvâyıluḡdan ğam çeker ferzâne yüz
Taşa çalmış şîşe-i nâmûsı bir dîvâne yüz (M 30a, D G.426, 6 beyit)²³

‘Uşulî

Muttaşıl şanma bizi cevr ü cefânuñ kılıyuz
Dostum ğâhî cefâ ğâhî vefânuñ kılıyuz (M 30b, D G.41, 5 beyit)²⁴

Behiştî

Her kaçan âteş-i ğam sîne-i süzâna gelür
Bir uğurdan tutuşup ḥâne-i dil yana gelür (M 31a, 5 beyit)²⁵

²¹ Divandaki 4 ve 6. beyitler mecmûada eksik.

²² Divanda bulunamadı.

²³ Şanmañuz: Şanmayın M.

²⁴ Divandaki 3. beyit mecmûada eksik.

Bākī

İllere mihr ü vefâsı hoş gelür
Bendeye cevr ü cefâsı hoş gelür (M 31b, D G.148, 6 beyit)

İshāk

Gülistānuñ yüzi gülse açılsa nev-bahār olsa
Teferrüc itmege gitsek ben olsam ol nigār olsa (M 32a, D G.260, 5 beyit)²⁶

Mahlassız

Gidüp cünd-i şitâ yir yir çemenler nîzedâr olsa
İrüp ceş-i bahār ‘âlem bezense lālezâr olsa (M 32b, 5 beyit)

Bākī

Sâkiyâ kalmaz imiş çünki bu şohbet bākī
Mey-i gül-gün içelüm bâde-i cennet bākī (M 33a, D G.525, 5 beyit)

Necâfî

Sâkiyâ çünki degül kimseye fırsat bākī
Gel şabûhı idelüm var ola elbet bākī (M 33b, D G.604, 5 beyit)²⁷

‘Amrî

Nigârumdan iderüm dâd u feryâd
Ki itmez bu dil-i gamgînümi şâd (M 34a, D G.10, 5 beyit)²⁸

Nazmî

Bizi bir büseyle itmedüñ yâd
Senüñ şîrîn lebûñden dâd u feryâd (M 34b, 7 beyit)

Mahlassız

Eyyâm-ı bahār oldı şafâ günleri geldi
Yâr eyledügi ‘ahde vefâ günleri geldi (M 35a, 5 beyit)

Âhî

Tağlar çün nâlemi güş itdi feryâd eyledi
Didiler kim dehr bir Ferhâd bünyâd eyledi (M 35b, D G.123, 6 beyit)

Yahyâ

Döndi murâd üzre felek devrân bizümdür bu gice
Sâkî tolandur sâgarı devrân bizümdür bu gice (M 36a, 5 beyit)²⁹

²⁵ Divanda bulunamadı.

²⁶ Divandaki 5 ve 6. beyitler mecmûada eksik; gitsek: varsam M.

²⁷ Divandaki 5, 6, 7 ve 8. beyitler mecmûada eksik.

²⁸ hezârân: iderem/ gamgînümi: gamgîni M.

²⁹ Bu gazel, hem Taşlıcalı Yahya hem de Şeyhülislam Yahya divanında yok.

Cevrî

Şem‘-i bezm eyleyüp ol mâh-liqâyı bu gice
Şevk-ile nûş idelim câm-ı şafâyı bu gice (M 36b, D G.216, 5 beyit)

Zâfî

Seni hüsnüñden âgâh itdi âhum
Beni odlara yaqdı âh şâhum (M 37a, D G.946, 5 beyit)

Bâkî

Rüşen ola tâ işigüñe varmağa râhum
Yil mûmların yaqdı gice şu‘le-i âhum (M 37b, D G.321, 5 beyit)

Fuzûlî

Zülfi kimi ayağın koymaz öpem nigârum
Yoqdur anuñ yanında bir kılca i‘tibârum (M 38a, D G.192, 6 beyit)³⁰

Bâkî

Şafâ gülzârıdır sînem gül-i bî-hârdur dâğum
Mağabbet gülşeninde açılan gül-nârdur dâğum (M 38b, D G.335, 5 beyit)

‘Avnî

Te‘ehhül kaçdın[ı] itdüm dirîğâ telh-kâm oldum
Taқıldı boynuma toz torbası rüsvâ-yı ‘âm oldum (M 39a, 5 beyit)³¹

Bâkî

Zevrak-ı şahbâyı sâkî şundı çün nûş eyledüm
İrdi bir hâlet ki deryâlar gibi cûş eyledüm (M 39b, D G.324, 5 beyit)

Taşlıcalı Yahyâ

Gün gibi mihr ü mağabbet ‘âleme yayılmasa
Sevdüğümü sevdüğümden gayri kimse bilmese
(M 40a, D G.406, 5beyit)

Bâkî

Açılsa gonca mânend-i leb-i la‘l-i nigâr olsa
Şaçılsa hurde-i pîrûze şahrâ sebzâr olsa (M 40b, D G.452, 5 beyit)

‘Ârifî

Âh kim bir dil-ber-i zîbâya düşdi göñlümüz
Yine bir şüh-ı cihân-ârâya düşdi göñlümüz (M 41a, 5 beyit)

Nazmî

Derd-i ‘ışka mübtelâdur göñlümüz
Hey bize özge belâdur göñlümüz (M 41b, 5 beyit)

³⁰ Divandaki 5. beyit mecmûada eksik.

³¹ Divanda bulunamadı.

Haṭayî

Bugün seyrân günü meydân benümdür
 Haḫḫa teslîm olan ḫurbân benümdür (M 42a, 5 beyit)

Bakî

Şanma iḫlîm-i tene ḫâkim olan cânumdur
 Sîne de tîr-i ğam-ı ğamze-i cânânumdur (M 42b, D G.118, 5 beyit)

‘Ârifî

Ġubâr-âlûde rasûl-i baḫtiyâruz biz
 Ġulâm-ı âl u aşḫâb-ı güzîn-i aşfiyâyuz biz (M 43a, 5 beyit)³²

Hamîdî

Bugün mihr-i maḫabbetle o şâha âşinâyuz biz
 Egerçi şifata baḫsañ şâh u kemter gedâyuz biz (M 43b, 5 beyit)

Murâdî

Âh kim gönlüm diler seyr ide cânân illerin
 La’l-i nâbı şevḫine görsem Bedeḫşân illerin (M 44a, 5 beyit)³³

Mahlassız

Hoş bilür şûrîde gönlüm kûy-ı cânân illerin
 ‘Andelîbe yaraşur bilmek gülistân illerin (M 44b, 5 beyit)

Bakî

Müşkil imiş ki dil-rübâ tıfl ola dil-sitân ola
 ‘Aşîḫ-ı zâr u mübtelâ pîr ola nâ-tüvân ola (M 45a, D G.404, 5 beyit)³⁴

Dâ’î

Lâyîk odur ki dil-rübâ yâr ola mihrîbân ola
 ‘Aşîḫ odur ki dâyimâ zâr ola nâ-tüvân ola (M 45b, 5 beyit)

‘Âtûfî

Ḳâmeti mevzûn nihâle mâ’ilüz
 Toĝrusı ḫüsn-i cemâle mâ’ilüz (M 46a, 5 beyit)

Şun’î

Derlese ol ḫadd-i âle mâ’ilüz
 Düşse gül-berg üzre jâle mâ’ilüz (M 46b, 6 beyit)³⁵

Bakî

Yâr olup aĝyâr-ile âdem begenmez ol perî
 Kendüye hem-râz idinmiş ya’ni bizden yegleri (M 47a, d G.515, 5 beyit)³⁶

³² İlk mısra vezne uymuyor.

³³ Divanda bulunamadı.

³⁴ dil-sitân: nev-civân D.

³⁵ Divanda bulunamadı.

Şerîf

Eger ‘avn-i Hudâ yazıkılıp virürse ol yâri
Baña bu intizâruñ derdini çekdirmesün bârî (M 47b, 5 beyit)

Revânî

Ṭañ degüldür olmasa meclisde cānān her gice
Ey göñül aḥşamlamaz çün mäh-ı tábān her gice
(M 48a, D G.345, 5 beyit)

Günāhî

Āh kim ben ḥaste-dil derde giriftāram bugün
Ḥaḡ bilür kim ölmekden özge yoḡdur çārem bugün (M 48b, 5 beyit)

Nef’î

Bildürürdüm derdümi bir āh-ile cānāna hep
Korḡaram sūz-ı derūnumdan felekler yana hep (M 49a, D G.12, 5 beyit)

Bākî

Şöyle olmuş ‘ışḡ-ı yārdan mest ü medhūş ḥarāb
Kendüsin dīvārdan dīvāra urmuş āfitāb (M 49b, D G.20, 5 beyit)³⁷

Ḥadîdî

Nāşih sözi ḥabîbüm ṭatsız rivāyet ancaḡ
Sükker-i lebüñ ḥadîşi şîrîn ḥikāyet ancaḡ (M 50a, 5 beyit)

Şehrî

Ol mihr-i mäh-rüyum bir serv-ḡāmet ancaḡ
Yoḡ yoḡ ne ḡāmet olsun ol serv-ḡāmet ancaḡ (M 50b, 5 beyit)³⁸

Vechî

Döyemez cānum cevrine ol benüm cānānenüñ
Āşināsısın ḥabîbüm gördüḡüñ bîḡānenüñ (M 51a, 5 beyit)

Zātî

Didüm ey meh beni hecrüñde çok aḡlatdı felek
Didi nāz-ile geḡen yaḡmura ṭutma kepenek (M 51b, 5 beyit)³⁹

Vefāyî

Bir nazarda ‘aḡl u şabrı aldı ḡitdi ol melek
Aḡla ey dīde ki ḡitdi cümle elden mäh-melek (M 52a, 5 beyit)

³⁶ aḡyāra ādemler: aḡyār-ile ādem M. / idinmiş: idindi D.

³⁷ Divandaki 2. beyit mecmûada eksik.

³⁸ Divanda bulunamadı.

³⁹ Divanda bulunamadı.

‘Ālī

Āyīne-i ‘ālemde gönül rüy-ı şafâ yok
Mihrinde kerem yüzleri mâhında vefâ yok (M 52b, 5 beyit)⁴⁰

Süheyli

Ol şüh-ı cefâ-pîşede âyīn-i vefâ yok
Mir’ât-i derūnumda disem n’ola şafâ yok (M 53a, 5 beyit)⁴¹

Şafī

Kim bilür atmayalardı katı yabāna beni
Taş toğuraydı toğurmağdan ise ana beni (M 53b, 5 beyit)

Şafī

Bildi bir dürr idüğün atmadı yabāna seni
Toğduğun gibi şarup şarmaladı ana seni (M 54a, 5 beyit)

Fiğānī

Ķoma elden kadehi yār vefādār olıcağ
Kişiyi hoş-dem imiş hem-dem-i dildār olıcağ (M 54b, D G.70, 5 beyit)⁴²

Bakī

Seyr-i gülşende ne hâşıl bile yār olmayıcağ
Şâh-ı gülden ne biter taze bahār olmayıcağ (M 55a, D G.240, 5 beyit)

Şadıķī

Bilmezem n’oldı suçum ol yār-ı cānum söylemez
Dünyeyi başdan başa dutdı fiğānum söylemez (M 55b, 5 beyit)

Zāfī

Āh kim ben bendeye şâh-ı cihānum söylemez
Dutdı mülk-i ‘ālemi āh-ı fiğānum söylemez (M 56a, D G.524, 5 beyit)

Bakī

Gül gibi olmak dilerseñ şād u hurrem ey gönül
Lāle-veş elden düşürme cāmı bir dem ey gönül (M 56b, D G.300, 5 beyit)

Hayretī

Aldanup her dil-bere dil virme zinhār ey gönül
Kim bulunmaz isteseñ dünyāda bir yār ey gönül
(M 57a, D G.248, 5 beyit)⁴³

⁴⁰ Divanda bulunamadı.

⁴¹ Divanda bulunamadı.

⁴² dildār: dīdār M.

⁴³ dil virme: dolaşma M. / dünyāda: dünyāyı D.

Faṣīḥī

Bî-ḳarār oldı gönül ey mūnis-i cānum meded
Ḥasret-i ‘ışkuñ beni yandırdı sulṭānum meded (M 57b, 5 beyit)⁴⁴

Necāfī

Yıllarla yeldüm olmadı sen māhdan meded
Gözün didi ki hey yazık Allāhdan meded (M 58a, D G.52, 6 beyit)⁴⁵

Nazmī

Ol dil-ber bir kıyāmet dil-ber ancaḳ
Yüzi cennet tuṭaḡı kevşer ancaḳ (M 58b, 5 beyit)

Şemsī

Var ise ol güzelüñ hem-demi aḡyār ancaḳ
Raḥmı yok ‘āşıkına ḫayli sitemkār ancaḳ (M 59a, 5 beyit)

‘Ālī

Söylesem söyleme dir yār baña n’eyleyeyin
Aña ‘arz itmeyeyin ḫālümü yā n’eyleyeyin (M 59b, D G.405, 5 beyit)

Cünūnī

Cānuma cevri eyleme rūḫ-ı revānum söyle yā
Aḡzuma gelmişdürür çıkmaḡa cānum söyle yā (M 60a, 5 beyit)

Selefī

Şol zamān kim ‘ālem-i aḫyāda ben nihān idüm
‘Ālem-i ervāḫda cānā saña ḫayrān idüm (M 60b, 5 beyit)

‘Ubeydī

Şol zamān kim ḫāne-i dilde ḡamuñ miḫmān idi
Eşk-i ḫūnīnüm şarāb u yüregüm giryān idi (M 61a, 5 beyit)⁴⁶

İşḫāḳ

Dil-rübālar çok velī herḡiz nazīr olmaz saña
Hey ne dirsın pādīşāhum kim esīr olmaz saña (M 61b, D G.4, 5 beyit)

Necāfī

‘Āḳıbet cevri-ile cān almaḳ çün oldı ḫū saña
Yüri terk itdüm seni şimdengirü yāḫū saña (M 62a, D G.10,5 beyit)⁴⁷

Raḥmī

Bir ayak teklīf iderse ol elif-ḳāmet baña
Bezm-i devrān içre sākī el vire devlet baña (M 62b, 5 beyit)

⁴⁴ Divanda bulunamadı.

⁴⁵ Divandaki 2. beyit mecmûada eksik.

⁴⁶ Divanda bulunamadı.

⁴⁷ çün oldı: olupdur M. / itdüm seni şimdengirü: geçdüm cān u dilden D.

Zâfî

Didi ölme şabr kıl bir gün vefâ idem saña
Şabr iderdüm eylese ‘ömr-i ‘azîzüm ger vefâ (M 63a, D G.8, 5 beyit)

Behiştî

Mübtelâ-yı derd ü gam bulsam melâlüm söyleyem
Ehl-i hâle râst gelsem hasb-i hâlüm söyleyem (M 63b, D G.324, 5 beyit)

Bâkî

Tesellî virmez ey dil derdüñ ol cânâna söylersin
Açılmaz saña güyâ gönce-i handâna söylersin (M 64a, D G.361, 5 beyit)

Fevrî

Kaçan kim güş idüp ‘âşık derûn-ı dilden âh eyler
Bu dehr-i miñnet-âbâduñ yaçar çarhım tebâh eyler (M 64b, 5 beyit)

Vişâlî

Sebeb ne bilsem ol mâhum bana bunca cefâ eyler
Var ise ol iki yüzlü arada bir fesâd eyler (M 65a, 5 beyit)

Vaşfî

Yine ey âhû-yı vañşî kime yâr olmuşsın
Kimüñ ağna düşüp kime şikâr olmuşsın (M 65b, D G.55, 5 beyit)

İshâk

Perî-şüret melek-sîmâ imişsin
Güzeller içre müsteşnâ imişsin (M 66a, D G.214, 5 beyit)

Bâkî

Sîneye çekmege bir serv-i dil-ârâm olsa
Ser-keş olmasa iñen ‘âşıkına râm olsa (M 66b, D G.435, 5 beyit)

İshâk

Kişinüñ bir vefâ ehli mülâyim dil-beri olsa
Belâ vü derd-i hasretten bu ğamgîn dil berî olsa (M 67a, D G.230, 5 beyit)

İshâk

Olup dil ol niğâruñ mübtelâsı
Yolında olmadı derd ü belâsını (M 67b, D G.305, 5 beyit)⁴⁸

Bâkî

Hoş geldi baña meykedenüñ âb u hevâsı
Va’llâhi güzel yirde yapılmış yıkılası (M 68a, D G.508, 6 beyit)⁴⁹

⁴⁸ ol: dil-ber D.

⁴⁹ Divandaki 4. beyit mecmûada eksik.

Şabāyī

Dil-berā kanı benümle ‘ahd ü peymānuñ senüñ

Āh eger peymāneñe beñzerse peymānuñ senüñ(M 68b, D G.74,5 beyit)⁵⁰

Zāfī

Künc-i hasret olmasun yā Rab durağı kimsenüñ

Şu‘le-i āh olmasun her şeb çerāğı kimsenüñ (M 69a, D G.730, 5 beyit)⁵¹

Fevrī

Yüzüme bir tabanca urdı ol şāh

Nişānını görenler didi Allāh (M 69b, 5 beyit)

‘Uşūfī

Fürkat eyyāmında bārī yāri görsem gāh gāh

Şol gönül eglencesi dildārı görsem gāh gāh (M 70a, D G.119, 5 beyit)⁵²

‘Ālfī

Gün yüzüñ eylesün kahbe felek zerd şakın

Aç gözüñ er gibi dirin bire nāmerd şakın (M 70b, D G.400, 5 beyit)⁵³

Nāfī

Alma dil bülbülinüñ āhını ey verd şakın

Kılmasun bād-ı hazān gül-ruhuñı zerd şakın (M 71a, 5 beyit)

Mahlassız

Merhabā rūḥ-ı revānum nicesin hoşça mısın

Hayra-maḳdem dil ü cānum nicesin hoşça mısın (M 71b, 5 beyit)

Zāfī

Nigārā hem-dem-i aḡyār imişsin

Diriḡā bir gül-i pür-ḡār imişsin (M 72a, D G.1040, 5 beyit)

Şenā‘ī

Ḥālūmi ‘arz itmege söylersem ol yār incinür

Söylemezsem söylemez dir yine tekrār incinür (M 72b, 5 beyit)

Bākfī

Yārdan cevri ü cefā luṭf u kerem gibi gelür

Çayrdan mihr ü vefā derd ü elem gibi gelür (M 73a, D G.146, 5 beyit)

Zāfī

Kanı ol günler ki bir serv-i bülendüm var idi

Sünbülinden her gice boynumda bendüm var idi(M 73b, D G.1480,5 beyit)

⁵⁰ peymāneñe: peymāneye M.

⁵¹ her şeb: hergiz M.

⁵² Divandaki 4 ve 5. beyitler mecmûada eksik.

⁵³ dirin: deprem D.

Bakı

‘İşkuñuñ zaħmeti ħod cānuma raħmetler idi
Dōstum cevr ü cefālar da ne zaħmetler idi (M 74a, D G.502, 5 beyit)

Bakı

Dilā bülbül şanurdum ben hemān gülşende dil-dāde
Belā bu güllerüñ ruħsārma şeb-nem de üftāde (M 74b, D G.449, 5 beyit)

Necāfi

Dil giriftār itme şāhum bend-ile zindānda
Böyle kånün eyleme bu milket-i ‘Osmānda (M 75a, 5 beyit)⁵⁴

Zāfi

Didüm yād it beni bir merħabādan
Didi hergiz elüm degmez cefādan (M 75b, D G.1027, 5 beyit)

Necāfi

Dil helāk oldı meded ol gözleri mekkārdan
Derdüme dermān irişmez ol şeker-güftārdan (M 76a, 5 beyit)⁵⁵

Āħfi

Nice taħrīr ideyin vaşfını derd ü elemüñ
Bağrı yufka kāğıduñ gözleri yaşlu qalemüñ (M 76b, D G.146, 5 beyit)

Hayrefi

Yine ey Leylī-ħırāmum beni Mecnūn itdüñ
Başdan tāzeledüñ derdümi mağbūn itdüñ (M 77a, D G.223, 5 beyit)

Mahlassız

Ĥarīm-i bāğ-ı cennetden baña kūy-ı vefā yegdür
Hezārān ĥūr u ğılmāndan vefālu dil-ber[üm] yegdür (M 77b, 5 beyit)

‘İlmī

Şarāb içmek güzel sevmek behey şūfī zarāfetdür
Eger ol ĥāleti fehm eylemezseñ ĥoş cehāletdür (M 78a, 5 beyit)

Qandı

‘Acabā qanda[dur] ol gözi mestān bu gice
Bizde aħşamlamadı ol meh-i tābān bu gice (M 78b, 5 beyit)

Ĥaṭāyi

Şüretüñ gördüm nigārā mest ü ĥayrānam bugün
Şol qara zülfüñ gibi ğamda perīşānam bugün (M 79a, 5 beyit)

⁵⁴ Divanda bulunamadı.

⁵⁵ Divanda bulunamadı.

Zâfî

Hoş degüldür ‘âşık-ı dil-ḥasteye kılma cefâ
Ey ṭabīb-i cān u dil gönli hoş olsun kıl vefâ (M 79b, D G.9, 5 beyit)

Şarfî

Bir nazar gördüm yüzüñi saña oldum mübtelâ
Ger baña yâr olmaz iseñ ḥasretâ vâ-fürkatâ (M 80a, 5 beyit)

Meylî

Ḳaddüñe öykündüñiçün serverâ
Servi her dem silküben şarşar şabâ (M 80b, 5 beyit)

Naẓmî

Döstüm ‘ışkuñ senüñ müşkil belâ
Düşmenüm olmasun aña mübtelâ (M 81a, 5 beyit)

Necâfî

Lâle-ḥadler yine gülşende neler itmediler
Servi yürütmediler goncaıyı söyletmediler (M 81b, D G.198, 5 beyit)⁵⁶

‘Amrî

Nev-bahâr oldı güzeller ‘azm-i bostân itdiler
Ğam tenürında dil-i ‘uşşâkı biryân itdiler (M 82a, D G.23, 5 beyit)⁵⁷

Zâfî

Belini koşdurmağa ‘ahd eyledi cānānumuz
İntizâr-ile velî bir kılca ḳaldı cānumuz (M 82b, D G.551, 5 beyit)⁵⁸

‘Ulvî

Bitmez yüregüm yâraları işler oñulmaz
Şabr eyleyelüm çâre nedür bitmez iş olmaz (M 83a, 5 beyit)⁵⁹

Fâ‘izî

Bir tarafda baht durmaz dâyimâ yüz dönderür
Bir tarafda râst gelsem dil-rübâ yüz dönderür (M 83b, 5 beyit)

Fâ‘izî

Yâ Rab ya baña ḳayd-ı cihāndan ferâg vir
Yâ ḳışşa-i cihāna döyer bir dimâg vir (M 84a, 5 beyit)

Bâḳî

Dem-i vaşluñ irişse çeşm-i ‘âşıkda bükâ artar
Şular tuğyân ider evvel bahâr olduğça mâ artar (M 84a, D G.64, 7 beyit)

⁵⁶ Divandaki 5 ve 6. beyitler mecmûada eksik.

⁵⁷ bostân: gülsitân M.

⁵⁸ eyledi: eylemişdi D.

⁵⁹ Mütেকerrir gazel, bk. 9a.

Rūhî

Şanmañ bizi kim şîre-i engür ile mestüz

Biz ehl-i ħarâbâtdanuz mest-i elestüz (M 84b, 2 bent)

Coşkun

Benüm âşüfte vü âlüfte vü bî-çâre vü nâ-çâr meded yâr meded diñle sözüüm iki gözüm sen güzeli bî-bedeli ben görelî cân vireli kim ki görür cânı virür pâdi-şehüm şehen-şehüm ħünî gözüñ kan döküyor ħamzelerüñ cân söküyor ‘ışkuñ cünün itdi beni zâr [u] zebün itdi beni ħâl-i dili nic’ideyüm bî-bedeli nic’ideyüm sevmesem olmaz güzelüm ħamzesi ħammâz güzelüm gözleri şehbâz güzelüm ‘ışvesi şeh-nâz güzelüm ħüsn ile mümtâz güzelüm ħübsün maħbübsün mergübsün maħcübsün ‘âşıkuñam şadıkuñam mâ’ilüñem t̄alibüñem diñle beni yoħsa seni yandururum söndürürüm âhum-ilen vâhum-ilen ben seni zâr iderüm zâr-ile bî-zâr iderüm belki de ħam-ħâr iderüm ey şüh-ı sitemkâr⁶⁰

(M 85a-87b, 2 beyit)

SONUÇ

Millî Kütüphanede “Yz. A 7521” arşiv numarası ve “Mecmû’a-i Eş’âr” adıyla kayıtlı olan 86 yapraktan müteşekkil olan bu şiir mecmûasında, büyük çoğunluğu XVII. ve daha önceki yüzyıl şairlerine ait toplam 168 şiir bulunmaktadır. Bunlardan 6’sı mahlassız diğerleri ise 75 farklı şaire aittir. Bu şiirlerin ikisi dışında hepsi gazeldir. Müstensihin bu şiirlerin yazımında belli bir sıra gözetmediği, farklı yüzyıllarda yaşamış olan şairlerin farklı şiirlerini mecmûaya rastgele aldığı görülmektedir. Bazı şiirlerin sonlarına müfred, beyit ve matla eklenmiştir. Mecmûadaki bazı şiirlerin birbirine nazire oldukları görülmektedir. Bu yönüyle mecmûanın kısmen nazire mecmûası özelliğini taşıdığını söylemek mümkündür.

Mecmûadaki şiirlerin yayımlanmış divanlarda olup olmadıkları araştırılmış, bazı şiirlerin bu divan neşirlerinde olmadığı tespit edilmiştir. Özellikle “Ahmed Paşa, Necâtî, Nesîmî, Zâtî, Ubeydî, Behiştî, Süheylî, Âhî, Âlî, Sun’î, Şehrî, Fasîhî, Murâdî” gibi şairlerin yayımlanmış veya üzerinde çalışılmış divanlarında bulunmayan bazı şiirlerini ihtiva etmesi ve yazıldığı dönemin şiir zevkini yansıtmaması mecmûanın önemini artırmaktadır. Türk edebiyatında nadir kullanılan ve örnekleri son derece sınırlı olan “bahr-i tavîl” tarzında bir şiir ihtiva etmesi de mecmûanın önemini artıran bir diğer unsurdur. ©

⁶⁰ Bahr-i tavîlin ilk mısra’ı alınmıştır.

KAYNAKLAR

- AK, Coşkun (2001), Bağdatlı Rûhî Dîvânı (Karşılaştırmalı Metin), Bursa, Uludağ Üniversitesi Basımevi.
- AKKUŞ, Metin (1993), Nef'î Divanı, Ankara, Akçağ Yayınları.
- AKSOYAK, İ. Hakkı, Gelibolulu Mustafa Âlî Divanı (M 3 cilt), Harward Üniv., (<http://groups.yahoo.com/group/metinbankasi>, Oct. 27.2007 versiyonu).
- AKYÜZ, Kenan, Süheyl Beken, Sedit Yüksel ve Müjgân Cunbur (1999), Fuzûlî Divanı, Ankara, Akçağ Yayınları.
- AVŞAR, Ziya (2009), Revânî Divanı, Kültür ve Turizm Bak. Yayınları, Ankara, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-75641/revani-divani.html>.
- AYAN, Hüseyin (1981), Cevrî, Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkitli Metni, Erzurum, Atatürk Üniv. Yayınları.
- AYAN, Hüseyin (1990), Nesîmî Divanı, Ankara, Akçağ Yayınları.
- AYDEMİR, Yaşar (2000), Behiştî Dîvânı, Ankara, MEB Yayınları.
- AYDEMİR, Yaşar (2007), "Metin Neşrinde Mecmûaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler", Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları, Volume 2/3, s. 122-137.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmet, Amrî Divanı, (<http://groups.yahoo.com/group/metinbankasi>, Oct. 27. 2007 versiyonu).
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmet (1980), Vasfî, Dîvan: Tenkidli Basım, İstanbul, İÜ Edebiyat Fakültesi Yayınları, (<http://groups.yahoo.com/group/metinbankasi>, Dec. 21. 2011 versiyonu).
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmet, Yahyâ Bey Divanı, İstanbul Üniv. Edebiyat Fakültesi Yayınları, (<http://groups.yahoo.com/group/metinbankasi>, Dec. 1. 2008 versiyonu).
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmet- M. Ali Tanyeri (1981), Hayretî, Dîvan, Tenkidli Basım, İstanbul, İstanbul Üniv. Yayınları, (<http://groups.yahoo.com/group/metinbankasi>, Dec. 31.2004 versiyonu).
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmet- M. Ali Tanyeri (1987), Zâtî Divanı, İstanbul, İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Yayını.
- DEMİREL, Şener (1999), Şehrî Dîvânı, Kültür Turizm ve Bakanlığı Yayınları, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-83440/sehri-divani.html>
- DEVELLİOĞLU, Ferit (2011), Ansiklopedik Osmanlıca-Türkçe Lügat, Ankara, Aydın Kitabevi.
- DOĞAN, Muhammed Nur, Avnî (Fatih) Dîvânı, Ankara, Kültür Turizm ve Bakanlığı Yayınları. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-75638/avni-fatih-divani.html>.

- GÖKALP, Halûk (2001), Fasîhî Divanı, İnceleme-metin, Çukurova Üniv., SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (<http://groups.yahoo.com/group/metinbankasi>, Dec. 1.2008 versiyonu).
- GÜRBÜZ, Mehmet (2012), “Şiir Mecmûaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi” Mecmûa: Osmanlı edebiyatının kırkambarı, İstanbul, Turkuaz Yayınları, s. 97-113.
- HARMANCI, Mahmut Esat, Süheylî Divânı, (<http://groups.yahoo.com/group/metinbankasi>, Oct. 12.2007 versiyonu).
- İSEN, Mustafa (1990), Usûlî Divanı, Ankara, Akçağ Yayınları.
- KAÇALIN, Mustafa S. Âhî, Divan, Ankara, Kültür Turizm ve Bakanlığı Yayınları. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/175642/ahidivani.html>.
- KARAHAN Abdulkadir, Figânî ve Divânçesi, (<http://groups.yahoo.com/group/metinbankasi>, Dec. 31.2004 versiyonu).
- KAVAKLIK, Rüstem (2008), Onbeşinci Yüzyıl Şairi Sabâyî ve Divançesi. Marmara Üniv., Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- KAVRUK, Hasan (2001), Şeyhülislam Yahyâ Divânı, Tenkitli Metin, Ankara, MEB Yayınları.
- KILIÇ, Atabey (2012), “Mecmûa Tasnifine Dâir” Mecmûa: Osmanlı edebiyatının kırkambarı, İstanbul, Turkuaz Yayınları, s. 77-96.
- KIRKKILIÇ, Ahmet (1985), Sultân Üçüncü Murâd (Murâdî) Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, ve Divanının Tenkidli Metni, Atatürk Üniv. SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- KÖKSAL, M. Fatih (2012), “Şiir Mecmûalarının Önemi ve Mecmûaların Sistematik Tasnifi Projesi” Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori, İstanbul, Kesit Yayınları, s. 83-97.
- KUT, Günay (1986), “Mecmûalar”, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, C. 6, İstanbul, Dergâh Yayınları.
- KÜÇÜK, Sabahattin, Bâkî Divânı, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/175644/bakidivani.html>.
- LEVEND, Agâh Sırrı (1984), Türk Edebiyatı Tarihi Giriş, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- MENGİ, Mine (1995), Mesîhî Divânı, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- MERMER, Ahmet (1991), Mezâkî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı'nın Tenkidli Metni, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- PALA, İskender (1999), Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, Ankara, Akçağ Yayınları.
- TARLAN, Ali Nihat (1992), Ahmet Paşa Divanı, Ankara, Akçağ Yayınları.

TARLAN, Ali Nihat (1992), *Necâtî Beg Divanı*, Ankara, MEB Yayınları.

TULUM, Mertol-M. Ali Tanyeri, *Nev'î-Dîvân* (Tenkitli Basım) İstanbul, İstanbul Üniv. Edebiyat Fakültesi Yayınları, (<http://groups.yahoo.com/group/metinbankasi>, Jul. 22.2004 versiyonu).

TUNÇ, Semra (2005), "Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Revan 1985 Numaralı Şiir Mecmûası", Konya, Selçuk Üniv. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 18, s. 11-87.

UZUN, Mustafa (2003), "Mecmûa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, Ankara, C. 28, s. 265-268.

ÜNLÜ, M. Şehabettin (1991), *Ubeydî, Hayatı-Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkidli Metni*, Mimar Sinan Üniv., Yayınlanmamış Doktora Tezi.

ÜZGÖR, Tahir (1991), *Fehîm-i Kadîm, Hayatı, Sanatı, Divan'ı ve Metnin Bugünkü Türkçesi*, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

YAKAR, Halil İbrahim (2002), *Gelibolulu Sun'î Dîvânı ve Tahlili*, İstanbul Üniv., SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

YILDIRIM, Ali (1991), *İshak Çelebi Hayatı Eserleri, Edebî Kişiliği ve Divanının Edisyon Kritiği*, Fırat Üniv. SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.